

ІНКЛЮЗІЯ В МЕДІА: ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ І КОНТЕНТУ

Дар'я Маркова,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник –

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри мови засобів масової інформації

Львівського національного університету імені Івана Франка

Христина Дацишин

В умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну стрімко зростає кількість людей, зокрема чоловіків, з інвалідністю. За інформацією Міністерства з питань реінтеграції, на тимчасово окупованих територіях України у нашій країні проживає 3 млн людей з інвалідністю [1].

У сучасному медіапросторі неодноразово висвітлюється тема людей з інвалідністю, зокрема їхніх потреб та проблем. Водночас є приклади некоректного вживання лексики, що описує вади особи. Метою роботи є дослідити, які слова використовують журналісти у своїх текстах, що так чи інакше стосуються інклюзії, з'ясувати тематичне наповнення таких публікацій. У дослідженні використано матеріали «Громадського» від жовтня 2023 року до березня 2024 року.

Науковці працюють над систематизацією інклюзивної лексики. Інформацію про особливості толерантного мовлення систематизовано в «Довіднику безбар'єрності», який розробила громадська організація «Безбар'єрність» [2]. У словнику зазначені пояснення до слів, що стосуються людей з інвалідністю чи різними видами порушень. За редакцією Л. Байди та О. Красюкової розроблений навчальний посібник про визначення «інвалідності» в суспільстві [3]. Насамперед необхідно акцентувати на людині, як головній особі, лише потім розповідати про її ознаки. Слід уникати форм «інвалід», «людина з обмеженими можливостями». Єдиноправильний відповідник – людина з інвалідністю.

Завдання медіа полягає у формуванні освіченої аудиторії, яка з повагою ставиться до людей з інвалідністю та намагається зробити громадський простір більш доступним. Київський національний університет імені Тараса Шевченка створив пам'ятку про правила комунікації із людьми з інвалідністю, у якому описані основні рекомендації щодо взаємодії [4]. Серед тем текстів «Громадського» історії людей, які вражають своє силою у боротьбі за повноцінне життя. Зокрема матеріал про історію ветерана, який став фермером, аби придбати біонічні протези [5].

ЗМІ намагається зруйнувати стереотипне сприйняття людей з інвалідністю. Важливу роль у цьому відіграє добір лексичних одиниць, що унеможливають дискримінацію, а, навпаки, наголошують на рівності. Зокрема, в аналізованих матеріалах вжиті коректні форми слів на позначення засобу, завдяки якому люди з фізичними порушеннями можуть пересуватися. Журналісти уникають словосполучення «інвалідний візок», натомість називають його як «крісло колісне»: «Жінка зізнається: багато дівчат, які ходили на зустріч разом з нею, стали прикладом. Зокрема, ті жінки, які пересуваються на кріслах колісних...» [6].

Увага і повага до людей з інвалідністю виявляється не тільки в мовній толерантності - доборі відповідних недискримінаційних лексичних засобів, а й у забезпеченні таким реципієнтам більших можливостей для сприйняття матеріалів медіа. Наприклад, для людей зі слуховими порушеннями; телебачення може надавати змогу сприймати свої програми за допомогою жестової мови. Матеріал «Громадського» подає обґрунтовану оцінку жестового перекладу трансляції конкурсного відбору Євробачення 2024 на телеканалі Суспільне Культура за 3 лютого [7]. Глядачі мали змогу бачити відтворення звукового ряду у жестовій формі, проте через некоректну передачу емоцій та слів, спричинену браком знань та досвіду перекладачки, виступ був незрозумілим для людей з порушеннями слуху.

Важливим аспектом діяльності медіа є привертання уваги до проблем людей з інвалідністю. Наприклад, у публікації «Громадського» «Щоб добратися на автовокзал, довелося викликати поліцію». Військовий з травмою очей про стереотипи щодо

незрячих» подано інформацію про незрячих та труднощі, з якими вони стикаються [8]. Для опису використані правильні формулювання «жестова мова», «незрячий», проте є й помилкові вислови, до прикладу «людина з вадами зору», такий вислів містить підзаголовок «Застосунок для людей з вадами зору».

Боротьби за права людей з інвалідністю стосується матеріал «Даю підтримку, якої колись бракувало самому»: історії людей з інвалідністю, які борються за своє місце в суспільстві» [9]. Тема досить актуальна й зараз, оскільки поточна ситуація з безбар'єрністю в Україні доволі складна. Проте проблеми виникають не лише у погано облаштованому середовищі, а й в комунікації з суспільством. Дослідниця Ольга Полумисна зазначає, що в медійному просторі існує вакуум, оскільки помітний брак інформації провокує появу домислів, що нібито заповнює порожнечу [10].

Отже, є всі підстави стверджувати, що журналісти доборою лексики та тематичного наповнення матеріалів прагнуть закріпити у суспільстві сприйняття осіб з інвалідністю як членів суспільства, що повинні мати рівні з іншими можливості для життя та самореалізації. Для подальшого вдосконалення текстів на тему інклюзії журналістам слід відслідковувати мовні зміни в Україні та використовувати їх у матеріалах. Водночас недостатньо лише вживати правильні мовні конструкції. Більше матеріалів, героями яких стануть люди з інвалідністю, зокрема ветерани, сприятимуть у майбутньому полегшити їхній соціальній інтеграції.

Висвітлення в медіа не лише труднощів, а й варіантів їх вирішення стане прикладом для громадськості в потребі уваги до людей з інвалідністю, аби максимально полегшити для них умови життя.

Список використаної літератури

1. «В Україні налічується 3 мільйони людей з інвалідністю». Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України // URL: <https://minre.gov.ua/2023/09/22/v-ukrayini-nalichuyetsya-3-miljony-lyudej-z-invalidnistyu/>
2. Довідник безбар'єрності. Громадська організація «Безбар'єрність» // URL: <https://bf.in.ua/>

3. Інвалідність та суспільство : навчальний посібник /за заг. ред. Л. Байди, О. Красюкової. Київ, 2012. 217 с.
4. Пам'ятка про правила комунікації із людьми з інвалідністю. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <https://knu.ua/pdfs/equal-opportunities/Pamyatka-pro-pravya-komunikaciyi-iz-lyudmy-z-invalidnistyu.pdf>
5. «Креветки-рятивниці. Як юний ветеран став фермером, аби придбати біонічні протези». Громадське. URL: <https://hromadske.ua/posts/krevetki-ryativnici-yak-yunij-veteran-stav-fermerom-abi-pridbati-bionichni-protezi>
6. «Тут я зрозуміла: це те, що мені потрібно»: як психологині підтримують жінок і дівчат з інвалідністю». Громадське. URL: <https://hromadske.ua/posts/tut-ya-zrozumila-ce-te-sho-meni-potribno-yak-psihologini-pidtrimuyut-zhinok-i-divchat-z-invalidnistyu>
7. «Музика (не) для всіх. Чому нацвідбір на «Євробачення» не розуміли люди з порушеннями слуху». Громадське. URL: <https://hromadske.ua/posts/muzika-ne-dlya-vsih-chomu-nacvidbir-na-uevrobachennya-ne-rozumili-lyudi-z-porushennyami-sluhu>
8. «Щоб добратися на автовокзал, довелося викликати поліцію». Військовий з травмою очей про стереотипи щодо незрячих». Громадське. URL: <https://hromadske.ua/posts/shob-dobratysya-na-avtovokzal-dovelosya-viklikati-policiyu-vijskovij-z-travmoju-ochej-pro-stereotipi-shodo-nezryachih>